

Аудандық сарапшылар алқасының шешімі

_____

_____

_____

Әдістемелік кабинет меңгерушісі

Б. Онгаров

Әдістемелік кабинет әдіскері

Түсінік хат

Еліміз өзінің дербес тәуелсіздігін алғаннан кейін ұлттық сана-сезімінің өсуіне, халқымыздың рухани қуатының молаюуына кен өріс тапты.

Жалпы білім беретін мектептердің 9-сыныбына арналған «Абайтану» курсының жалдық оқу бағдарламасына 34 сағат бөлінген. Оның 31 сағаты бағдарламадағы материалдарды оқуға, 2 сағаты шығармашылық жұмыстарды орындауға, 1 сағаты оқушылардың пән бойынша өзінің білімдерін жүйелі түрде қорытындылауға беріледі.

«Абайтану» бағдарламасы мектеп оқушыларын Абай шығармашылығының ұлттық әдебиетіміздің өркендеуіне жасаған идеялық-өркемдік ықпалын жан-жақты саралай отырып, терең ұғындырып, Абайтанудың тарихи, ғылыми құнды нәтижелерін танып білуге мүмкіндік береді.

Тақырыптардың өзара сабақтастығы, мазмұны жағынан топтастырылуы, жалғастығын табуы курстың басты ұстанымы етіп алынған.

Курсты оқытудың мақсаты: ұлы ақын шығармалары арқылы елжанды, ұлттық идеологияны бойына сіңірген, халқымыздың әдебиетін, өнерін, салт-дәстүрін, мәдениетін, тілін ұлттық құндылық ретінде бағалайтын, эстетикалық талғамы жоғары, білім, білік, дағдылармен қаруланған, түйген ойларын іс жүзінде өз кәдесіне жарата білетін, ұлттық сана-сезімі қалыптасқан, өркениетті қоғамда өмір сүруге лайықты, терең білімнің тұлға қалыптастыруы.

Курсты оқытудың міндеттері:

- қазақ сөз өнеріндегі Абайдың орны мен ақындық болмысын таныту;
- ақын шығармашылығындағы тұлға концепциясына қатысты өзекті мәселелерді айқындау;
- тұлға ойшылдың философиялық ақыл-нақыл сөздерінің мән-мағынасын ашып, тәлімгерлік тағылымын үлгі ету;
- ақынның қарасөздері, өлеңдері мен поэмаларындағы ақындық биік мұрат, адамгершілік идеяларын таныту;
- ақынның туындыларын оқыту арқылы оқушылардың ұлттық танымын қалыптастыру, шығармашылық қиялын дамыту, автордың ұстанымын түсінуге баулу;

- Абайдың ғылым, білім, өнер, тәрбие мәселелері туралы айтқандарын оқыту арқылы жастарды өмірден өз орнын табуға шақыру. Курсы бойынша білім алушылардың оқу жетістігін ағымдық бағалау, сондай-ақ емтихан жүргізілмейді.

Ұлы Абайдың шығармашылық мұрасы – халқымыздың ғасырлар бойы маңызын жоймайтын рухани қазынасы. Абайдың сөзі – қазақтың бойтұмары, Абайды тану, бағалау, насихаттау, оқыту – қоғамдық ой-санада тың серпінділер туғызып, мақсаткерлікке жұмылдырады. Заман, уақыт талабына орай Абайды жаңа қырынан тану, ғылыми тұрғыдан тың байламдар жасалуы – заңдылық. Бағдарламада:

1. Ақынның өмір жолынан, туып-өскен ортасы мен әдеби мектебі, тәлім-тәрбиелік мәні зор қарасөздері, өлеңдері, аудармалары мен поэмалары, поэзияға қойған биік мақсаттары, қазіргі абайтанудағы өзекті мәселелер топтастырылып берілді;

2. Абай шығармашылығындағы тұлға болмысы, толық адам танымдарының идеялық-өркемдік ұстаным негізіндегі байламдарын байыпты бағдарлауға назар аударылды;

Бағдарлама Абай Құнанбайұлының:

- қазақ әдебиетінің қолбасшысы ретіндегі құбылыстық сипатын;
- ақындық элементін, өлең өнеріндегі қайталанбас өзгешелігі мен шеберлігін;
- шығармашылығын, орыс әдебиеті классиктерінің туындыларымен жете танысуын және оның шығармашылық, ақындық өнеріне игі ықпалын тигізіп, поэзия мен қарасөз жанрында тәңірсіз дүниелер туындағандығын;
- Абайдың әдеби мұрасының аударма арқылы дүниежүзі халықтары әдебиетінің алтын қорына қосылған жәдігер туындылар екендігін;

- Абай шығармашылығының ұлттық әдебиетіміздің өркендеуіне жасаған идеялық-көркемдік ықпалын;

Абайтану ілімін қалыптастырған М.Әуезовтің Абайдың ақындық дәстүрінің негізгі аристарын сараптап, Абайдың ақындық мектебін айқындап, оның ақындық айналасын ғылыми жүйелеп беруінің маңызы мен мәнін оқушының ғылыми негізде ұғынуына және тарихи, ғылыми құнды нәтижелерін терең танып, білуіне; күрестің соңына қарай: «Қалын елім, қазағым, қайран жұртым» деп өсиет қалдырған қайраткер, кемеңгер ойшыл Абай «Қазақтың бас ақыны» ретінде танылуына бағытталған.

оқушылардың лайықтық деңгейіне қойылатын талаптар:

сыныптың соңында оқушылар:

1) абайтанудың қазіргі уақыттағы өзектілігін, рухани қажеттілігін түйсінулері;

2) Абайды оқу, түсіну, жұртқа танытудағы басты мақсат пен міндеттерді білуі;

3) ақынның қазақтың халықтық өлең-жырларынан, ертегі, қисса, аңыз әңгімелерінен үйренгендігін білуі;

4) ақын шығармашылығына шығас, бағыс, орыс әдебиеттерінің тигізген игі ықпалын білуге;

5) ақын аудармаларының қазақ әдебиетін көркем ой оралымдарымен байытқандығын білуі;

6) абайтану ғылымының негізін салушылар мен оның қалыптасу кезеңдерін және алғашқы зерттеушілердің еңбектері жайында білуі;

7) ақын шығармашылығындағы шығас, бағыс, орыс әдебиеттеріне қатысты күрмеуі қиын мәселелерді білуі;

8) ақын шығармаларының басылымдары мен оған ықпал еткен адамдар хақында білуі;

9) Абайдың ғылым, білім тақырыбына жазған өлеңдерінің, қарасөздерінің басты идеясын және философиялық көзқарастарындағы тағылымдарын түсіне білуі;

10) ән мен күй өнері жайындағы толғанысын және эстетикалық талғамын білуі;

11) поэмаларының тақырыбын, көркемдік-идеялық маңызын, тәлім-тәрбиелік мәнін, көркемдік ерекшеліктерін білуі;

12) ақын шығармаларының көркем-образдылық қасиеттерін талдай білуі тиіс.

оқушылардың «Абайтану» курсы бойынша игерген білімдерінің нәтижелері:

1) ақын шығармаларын жазудағы суреткерлік шеберліктерін білуі;

2) өлеңдері, қарасөздері, аудармалары, поэмаларының тақырыптық және идеялық көркемдік негіздерін, мән-мағынасын талдап, суреткерлік

шеберліктерін айқындай білуі;

3) ақынның поэзияның қоғамдық мәні мен маңызына қойған биік талабын білуі;

4) Абайдың қазақтың сөз өнерін тың ой оралымдарымен байыттып, ұлттық көркем ойды дамытудағы көпбасшылық ролін білуі;

5) өлеңдері мен қарасөздерінің арасындағы өзара үндестікті түсіне білуі;

6) өлеңдері, қарасөздері, аудармалары, поэмаларындағы авторлық ұстанымдардың маңызын көрсете білуі тиіс.

«Абайтану»

Аптасына 1 сағат

Барлығы 34 сағат

№	Тақырыбы	Сағ саны	Мерзімі
Кіріспе. Адамзаттың Абайы - 1 сағат.			
1	Пән туралы түсінік, мақсат-міндеттері. Абайтанудың өзектілігі. Қазақстан Республикасының Президенті, Елбасы Н.Ә.Назарбаевтың Абайдың 150 жылдық мерейтойында сөйлеген сөзі. Абайды оқыту, түсіндіру, жұртқа таныту жолындағы абайтану ғылымы мен қазақ мектебінің міндеті туралы.	1	1.09
«Абайды білмек парыз ойлы жасқа» тарауын оқытуға - 10 сағат			
Абайдың өмірі - 2 сағат.			
2	Ақын өмір сүрген заман, ата-тегі, туып-өскен ортасы, алған тәлім-тәрбиесі; әлеумет ісіне араласуы,	1	8/09
3	Абайдың рухани дүниетанымының осу және қалыптасу кезеңдері;	1	15/09
Ақынның халық даналығын таныуы - 1 сағат			
4	Абай ақындығының бастаулары, ақынның білім алған мектептері және білімін кеңейту арналары, ауыз әдебиеті Абайдың үлгі алған қайнар бұлағы, қазақтың халықтық өлең-жырларын, ертегі, қисса, аңыз әңгімелерін әжесі Зерден, халық ақындары Дулат, Шөже, Байкөкше, Балталардан есітін, жадына тоқуы;	1	22/09
Абай шығармаларындағы шығыстық сарындар - 1 сағат			
5	Абайдың араб, парсы, пағатай тілдерін жетік меңгеруі, шығыс әдебиеті Абайдың нәр алған рухани мектебі, Абайдың алғашқы шығармашылығына тән шығыстық сарындар. Абай шығармаларындағы шығыстық сипаттарды зерттеудің бүгінгі бағыт-бағдары. Абай шығармаларының шығысқа қатысы жайын түбегейлі қарастырып, ғылыми деңгейге көтерудегі Мұхтар Әуезовтің еңбегі, Абай шығармашылығына шығыс әсерінің М.Мырзахметұлының еңбектерінде жаңаша зерттелуі, Абай шығармашылығының шығыс әдебиетімен және шығыс мәдениетімен байланысын қарастырудағы жаңаша көзқарастар мен тың бағыт-бағдар;	1	29/09
Абай және орыс әдебиеті - 1 сағат			
6.	Абайдың орыс әдебиетіне ден қоюы, орыстың ұлы классиктері Пушкин, Толстой, Лермонтов, Крылов, Салтыков-Щедрин, Некрасовтармен қатар революционер-демократ ағартушылар Герцен, Чернышевский, Добролюбовтардың еңбектерін оқуы, ақын аудармаларының қазақ әдебиетін және ой орамдарымен байытуы, Абай аудармаларының ерекшеліктері;	1	6/10

Абай және Пушкин - 2 сағат.		
7.	Абайдың Пушкиннен аудармалары, ақын аудармасында көркем бейнесі ойдың ұлттық танымыға сай тәржімалануы.	1 13/10
8	«Онегиннің өлердегі сөзі» олені Абайдың өзінің тапқан көркемдік шешімі екендігі, аударманы түпнұсқамен салыстыра оқығанда көрінетін ерекшеліктер; Абай және батыс әдебиеті - 2 сағат.	1 20/10
9	Абай шығармашылығына шығыс, орыс, батыс әдебиеті әсерінің тарихи-әлеуметтік негіздері, Абайдың қазақ тілінің қуатын көтеріп, қунарын арттырудағы шығармашылық ізденісіне ауыз-әдебиетінің, шығыс, орыс, Еуропа әдебиеті мен мәдениетінің зор ықпалы болғандығы, Абайдың олен құрылымында да, ойшылдық, сыншылдық алқымында да орыс әдебиетінің ықпалы бар екендігі, Еуропаның ұлы ақын-жазушылары Шекспир, Байрон, Гете, Дюма-лардың, философтар Сократ, Платон, Аристотель, Спенсер, Дарвин, т.б. еңбектерімен танысуы, Дж. Байрон «Көңілім менің қараңғы», А. Мишкевич «Түтқындағы поляк жандаралының сөзі», И.В. Гете-М.Ю. Лермонтов «Қараңғы түнде тау қаптып» өлеңдері	1 27/10
11.	Абай өлеңдерінің шет тілдерге аударылуы, өзге тілге тәржімаланған ақын өлеңдерінің көркемдік ерекшеліктері; «М.Әуезов және абайтану мәселелері» тарауын оқытуға - 5 сағат	1 17/11
124 3	Абай мұрасын зерттеушілер және абайтану ғылымының қалыптасуы - 2 сағат, Ә.Бөкейханов, А. Байтұрсынов, М. Дулатов, Ж.Аймауытов, және т.б. зерттеушілердің ақын шығармалары жайында айтқан пікірлері;	1 24/11
14.	М.Әуезовтің абайтануға қатысты зерттеу еңбектері - 1 сағат, Абай мұрасы жайында, ақын мұрасын тану, насихаттау, таныту жолындағы ізденістер, Абай шығармашылығы турасындағы шығыс және батыс әдебиетіне қатысты мәселелер.	1 8/12
15.	Ақын шығармаларының баспалықтары - 2 сағат	
16	Ақын мұрасының XX ғасырдың алғашқы ширегінде жинақталуы, жариялануы және оған ықпал еткен адамдар; Көктай Бсқақұлының Абай шығармаларының ең алғашқы жинағын шығарудағы еңбегі.	1 15/12
	«Абай шығармаларындағы ғылым, білім тақырыбы» тарауын оқытуға - 10 сағат	1 22/12
17.	«Жасымыда ғылым бар деп ескермедім» өлеңінің басты идеясы – жастарды ғылым, білімге үйдеу, халықтың болашағы үшін ғылым-білімнің маңызын, мақсат-міндетін айқындауы, ғылым, білімді уағыздаған азартушы ақынның ақылды, білімді адамды аса жоғары бағалауы;	1 29/12

18.	«Интернатта оқып жүр» өлеңінің негізгі тақырыбы, білім алу, ғылым, өнер үйрену, ақынның ағартушылық-демократтық көзқарастары, жас шәкірттерге «Пайда ойлама, ар ойла» деп, артық білуге талап қылуы аманаттауы, отаршыл патша өкіметінің жамансық саясатына орай «Қызмет қылма ояғда, жанбай жатып сонуге» деп, өзі үміт еткен қазақ жастарына жар салуы, еңбексіз, ықылас-ынтығсыз, михнатсыз нағыз ғылым, білімнің қолға түспейтінін айтуы;	1	12/01
19	«Ғылым ташпай мақтанба» өлеңінде жастарды еңбек етіп, оқу оқып, білім алуға шақыруы, ақынның өсиет айтып, келешекке бағдарлама боларлық өлеңі, өлеңнің тағылымдық-тәрбиелік мәні, ғылым болу мен адам болу мәселесінің өзара сабақтастығы жайындағы ақын пікірі. Абайдың ғылыми ой-пікір қорытуы;	1	19/01
20	«Сегізінші» қарасөзіндегі ақыл, насихат туралы пікірі, ғылым, білім, ар, ұят жайлы пайымдаулары, ақыл, білім жөніндегі философиялық тұжырымы;	1	26/01
21	«Он жетінші» қарасөзіндегі адамгершілік, имандылық, адалдық, парасаттылық, еңбекқорлық, қайырымдылық сияқты ізгі қасиеттер жайындағы ойлары, ақыл, қайрат, жүрек туралы философиялық ой түйіні.	1	2/02
	«Жиырма бесінші» қарасөзінде озық елдердің өнерін, ғылымын, білімін үйреніп, зарарынан қашып, пайдалына ортақ болуға үндеуі, «Балаң бала болсын десең, оқыт» деп өсиет айтуы;		
	Абай қарасөздеріндегі тәлім-тәрбие мәселесі. «Балаңның жақсысы – қызық, жаманы – күйі» - 5 сағат		
22.	Абай қарасөздерінде көтерілген негізгі мәселелер және даналық ой-пікірлері, ақынның халқына айтылған өсиет-насихаттары, қарасөздеріндегі пікірлерінің өлеңдерінде айтылатын ойларымен тығыз байланысы, өзіндік ерекшелігі;	1	9/02
23	«Екінші» қарасөзіндегі ақынның халқын намысқойлыққа, еңбексүйгіштікке, іскерлікке шақырған идеялары, халықтың бойындағы жағымсыз қылықтарды сынай отырып, одан арыудың жолдарын көрсетуі, ұлттық дамудың тиімді экономикалық маңызын назарға салуы, еліне еңбекқорлықты, іскерлікті, мал табу жолдарын айтқан өсиетнамасы;	1	16/02
24	«Оныншы» қарасөзіндегі бала тәрбиесі туралы ойы, «Ғылымсыз ахирет те, дүние де жоқтығын» айта отырып, балаңы оқуты, білім алу жолына бағыттаудың маңызын көрсетуі;	1	23/02
25	«Он сегізінші» қарасөзіндегі киіну мәдениеті туралы көзқарасы, ақынның кербездік ұғымы жайындағы топшылау-тұжырымы, адам баласының ақыл, білім, ар, мінез сияқты нәрселермен озатылдығын үлгі-өнеге етіп қалдыруы; «Он тоғызыншы» қарасөзінде Абайдың адамның естілігіне психологиялық, педогогикалық талдау жасауы, ақынның ес туралы ой тоқтамы, естігенді еске сақтаудың маңыздылығы жөніндегі ой-пікірі;	1	2/03
26	«Отызыншы» қарасөзінде Абайдың адам мінездеріндегі жағымсыз әрекеттерді сынауы, ар, есті, намысты білмей тұрып, адамдық, аралық, батырлық болмайтындығына қатысты тұжырымы, өлімнің, өмірдің мәні туралы философиялық танымы.	1	9/03
	«Абай танымындағы ән мен күй» тарауын оқытуға - 4 сағат		
	Абай әндерінің таралуы - 1 сағат		
27	Ән мен күй, өнер күдіреті туралы толғанысы, жақсы әннің көкейге ой салатын эстетикалық мәні, Абай әндерінің	1	16/03

мазмұны, халық арасына таралуы турасында, Абай әндерінің халық әндерімен ұқсастықтары және айырмашылықтары, Абайдың музыкалық туындыларындағы әуен мен ырғақтар;

«Ұйықтап жатқан жүректі ән оятар» - 3 сағат

28	«Көңіл құсы күйкылжыр шартарапқа», «Құлақтан кіріп бойды алар», «Өзгеге, көңілім, тойрсын» өлеңдері мен күйлері,	1	6/04
29	«Сегіз аяқ», «Көзімнің қарасы», «Айттым сәлем, қалам қас» әні, ән мен күйдің халықтың өмірінде алатын орны, ақынның ән және күй өнері туралы пікірі,	1	13/04
30	Абайдың қазақ музыка өнеріне енгізген жаңашылы хакында, Абай әндерінің көркемдік-эстетикалық ерекшеліктері.	1	20/04
Поэмаларын оқытуға - 3 сағат			
31	«Ескендір» поэмасы, поэманың тақырыбы мен идеясы және көркемдік маңызы, ақын поэмасының романтикалық және реалистік сипаты, поэманың сюжеті мен композициясы,	1	27/04
32	Эпикалық дастандағы Ескендір мен Аристотель образдары,	1	4/05
33	Абайдың шағын поэма жазудағы шеберлігі.	1	11/05
Қорытынды сабаққа - 1 сағат			
34	Қорытынды сабақ	1	18/05

Мұғалімге арналған әдебиеттер тізімі:

1. Абай «Шығармаларының екі томдық толық жинағы» Алматы «Жазушы» 2005 ж.;
2. М.О.Әуезов Абай Құлибаев «Монография. Мақалалар, зерттеулер» Алматы «Санат» 1995 ж.;
3. М.О.Әуезов «Абай жолы» 4 том, Алматы «Жазушы» 2007 ж.;
4. Абай туралы естеліктер, Семей 2010 ж.;
5. К.Мүкамелханов «Абайдың ақын шәкірттері» Алматы 1994 ж.;
6. М.Мырзахметұлы «Абай жүрген ізбенен» Алматы «Қазақстан» 1985 ж.;
7. «Абай энциклопедиясы «Атамұра» 1995 ж.;
8. М.О.Әуезов және Абайтану проблемалары, Алматы, 1982 ж.;
9. К.Мүкамелханов «Абай мұрагерлері» Алматы «Атамұра» 1995 ж.;
10. М.Мырзахметұлы «Әуезов және Абай» Алматы «Қазақстан» 1997 ж.;
11. БАҚ құралдары
12. К.Б. Бектаев М.Әуезовтің «Абай жолы» романының жиілік сөздігі Алматы «Ғылым» 1979ж.

Оқушыларға арналған әдебиеттер тізімі

1. «Абай энциклопедиясы «Атамұра» 1995 ж.;
2. Абай «Шығармаларының екі томдық толық жинағы» Алматы «Жазушы» 2005 ж.;
3. М.О.Әуезов «Абай жолы» 4 том, Алматы «Жазушы» 2007 ж.;
4. Ү.Әбділдіұлы «Абайды оқу әліпшесі» Алматы «Рауан» 1994 ж.;
5. М.О.Әуезов «Абайды білмек парыз ойлы жасқа» Алматы «Санат» 1997 ж.;
6. Абайтану тарихы, Алматы, 1994 ж.;
7. Қ.Омірәлиев Абай афоризмі.;
8. М.Мырзахметұлы «Абайды оқы, таңырқа», «Ана тілі» 1993 ж.;
9. М. Мырзахметов «Жүрегімің түбіне терең бойла» Алматы «Рауан» 1995ж
10. Қазіргі Абайтанудың өзекті мәселелері Алматы «Ғылым» 2002 ж
11. М.Мырзахметов Абайтану әліпшесі «Токио» 2010ж
12. Р.Сығдық Абайдың сөз өрнегі Алматы «Арыс» 2004ж

Байғанин ауданының
Білім бөлімінің басшысы
Р.Хайырмұқанбетов.

Мектеп директоры
А.Абишева.
« 30 » Сә 2021 ж.

Тақырыбы:

«АБАЙТАНУ»

9 класс

Орындады: Әбіл Әбіл, А.С.
(там мұқалім)

Ә/Б отырысында қаралды: Әбіл Әбіл, А.С.
(Ә/Б жетекшесі)

Хаттама № 01 « 28 » Сә 2021 ж.

Тексерілді: Мұрынбаева Мұрынбаева Н.С.
(директордың оқу ісі жанындағы орынбасары)

2021-2022 оқу жылы.